

Hárs György Péter

Magyarország megszállása és ellenmegszállása:

pszichoanalitikusok stratégiai magánháborúi 1917-ben

2. rész

Tévedni fog, aki azt várja a cím elolvasása után, hogy egy új hadtörténeti adattal válik majd gazdagabbá. Jelen írásnak paradox módon éppen a háború hátszínháza a tárgya, s a tulajdonképpeni „harci” események a béke birodalmában zajlanak. Miközben még javában tart az első világháború, amelyben így vagy úgy, személyesen vagy barátok, rokonok révén természetesen a pszichoanalitikusok is érintettek, a bécsi és a magyarországi analitikusok a saját háborúikat vívják a mindennapi élet akkora már pszichopatologikus frontján: többek közt a nyaralás, a táplálkozás és a párkapcsolatok területén.

2. Anna, Sachs, Eitingon és az élelmiszerek

Mint [lapunk előző számában – a szerk.] láttuk, a Tátra-akció sikeresen zárult, Freud és Ferenczi évődései ellenére is. Hátra volt még viszont a fül- és orrhurutos, de jó étvágyú Anna további nyaraltatása, és lezáratlanul maradt a Sachs-ügy is. Emellett új problémaként jelentkezett az élelmezés, amire már történt utalás: „G. asszony (erről később) hozott nekünk egy szalámit és más dolgokat is a házba, és ha még nem szokott volna rá arra, hogy élelmiszerekből ajándékot küldjön helyett, hogy számlákat mellékelne, megkérném Önt, küldjön nekünk egy kis szalonnát, vaját és ilyeneket (sajt) szobai tartaléknak.” A főhadiszállás ezúttal áthelyeződik Budapestről Miskolcra, s Ferenczi bevonja legszűkebb családi körét, ha már Freud is kiterjesztette a családjára a műveleti területet. Emellett, ahogyan azt korábban ígérte, saját maga is meglátogatja Freudot, de előtte, július 15-i levelébe összegzően belesúríti a történeteket és azok értékelését: „Legnagyobb köszönet a szállással kapcsolatos fáradozásaiért – és elnézést kérek, hogy képtelen voltam a kívánt élelmiszereket megszerezni. Egyik nővérem – Miskolcra – megígérte nekem, hogy onnan küld egy szalonnás csomagot Csorbatóra, amely mindannyiunknak elégséges kell, hogy legyen. [...] Az idő itt most nagyon kellemes, tehát a Tátrában hideg és kellemetlen. – Azt kell mondanom, hogy az idén formálisan felelősnek érzem magam a tátrai időjárásért. [...] Minden valószínűség szerint 24-én (kedd) érkezem meg, azt gondolom, reggel.”

Ferenczi a lezajlott látogatás után, már Kótajról írva, augusztus 7-én talál alkalmat arra, hogy megtegye Sachsszal kapcsolatos, némi iróniával és önelégültséggel megspékelt késleltetett visszajelzéseit: „Dr. Sachs mint szakértő már bizonyára nyilatkozott e hely mint Anna kisasszony számára való vidéki tartózkodási hely alkalmasságáról. Itt küldöm nővérem formális meghívását, melyben kéri annak az időpontnak a megadását, amikor vendégét várnia kell. Itt dőzsölünk Sachsszal egy háború által érintetlen élelmezési miliő kulináris élvezeteiben. Sajnos, azok a dolgok, melyek itt bőséggel megtalálhatók, nem viselik el a Tátrába történő hosszadalmas szállítást. Tátrafüredről küldtem csokoládét és hintőport, Kótajról ötven szivart, amelyek bizonyosan megérkeztek.” Freud másnapi levele nem reflektál a Sachs-ügyre, viszont csinosan csomagolja az élelmiszerekre és Ferenczi csorbatói tartózkodására vonatkozó választ: „Ezúton értesítem arról, mi történt Cs[orbató]-n és környékén tartózkodása következményeképpen. Először jött csokoládé és vazelin (inkább por) Öntől Tátrafüredről, azután egy marhaszalámi az Ön szülővárosából, ma egy doboz ötven szivarral Kótajról! [...] Anna holnap utazik Lomnicra, hogy a maga részéről búcsút vegyen [Gizellától], és esetleg megbeszélje vele az Ön nővérétől kapott meghívást.”

Ferenczin, aki valószínűleg föllelkesült az események általa sikerként elkönyvelt alakulásától, újfent erőt vesz az „furor transportandi”, a nyaraltatási és szállítási düh. Augusztus 15-én

határozottan kezébe kívánja venni – ugyanabban a nyeregben érezve magát, mint Pápán¹ - mind Sigmund Freud, mind pedig Anna Freud sorsát: „Remélem, Anna kisasszony elfogadja majd nővérem meghívását és – mivel igen szerényen viselkedik – jól is érzi magát ott. Kérem, hamar értesítsen elutazása napjáról, mivel erről innen Miskolcon lakó nővéreim egyikét értesítenem kell, aki ott majd fogadni fogja. [...] Engedelmevel újra megpendítem Freund doktor úrnál az Ön balatoni tartózkodásának tervét. Éppen arról értesülök Dr. Lévytól, hogy az Ön Lomnicra történő átköltözése mégiscsak létrejött, aminek a Professzorné asszonyra való tekintettel igazán örülök.”

Ebben a gondoskodó szerepkörben Ferenczi megint vét egy apró taktikai hibát, amikor föltételezi Freud Lomnicra költözését. Megismétlődni látszik a félreértéseknek és a rosszul informáltságnak az a sorozata, ami az utazás előkészítésénél lezajlott. Freud válaszeve nemcsak a Lomnicra költözés álhírét teszi helyre, hanem Sachs mellett belépteti a történetbe aktív szereplőként Eitingont is, aki 1916. május elejétől a háború végéig Miskolcon dolgozott. „Anna nagyon örül az Ön nővérénél való tartózkodásnak. Remélem, kényelmesen berendezkedik majd, nem fogja különösképp idegennek érezni magát. Vasárnap, f. h. 19-én utazik és 2h 59-kor ér Miskolcra. Ott Eitingon leleskedik rá, ami az Ön ott élő nővérének nem a mellőzését jelenti, hanem talán megkönnyíti a dolgát. Remélem, nem lesz túl sok izgalma útközben. Arról, hogy Lomnicra átköltözhetünk, még nem értesültem. Rá fogok kérdezni. Azt hiszem, itteni tartózkodásunk már elintézett meghosszabbításával való összekeverésről lehet szó.” (augusztus 16.) Ferenczi, mintha hitetlenkedne, két nappal később még kényszeresen ragaszkodik a Lomnic-elképzeléshez, emellett – jólérségségét mintegy kompenzatorikusan megerősítve – Freud látogatóira is utal. „Nem tudom, hogy ez a levél Csorbán vagy – amint hallottam – Lomnicra találja-e Önt. Bizonyára nagy örömet jelentett Önnek a sűrű – Rank², Eitingon – tátrai forgalom. Az Anna kisasszonytól való távollét sem tart sokáig. Remélem, Kótajon, a néhány túlságosan egyszerű berendezés ellenére – jól fogja érezni magát.” Augusztus 20-án Freud pontot tesz a tartózkodási helyével kapcsolatos megzavarodás végére: „Nem mentünk Lomnicra, hanem itt ugyanebben a házban költöztünk egy földszinti verandás szobába, ahol én éppen a rovaroktól körülrajongva, félig az utcán írok Önnek. Így is nagyon szép.”

Ettől a mellékeseménnyel eltekintve Freud csorbai nyaralásának egyik fő tematikája az élelmiszerek beszerzése volt. Nézzük az előzményeket. Már április 4-én fölveti, még Bécsből, a háború okozta éhezés fenyegetését: „A privát hírek a németországi éhségről és hangulatról nagyon rosszul hangzanak.” Ferenczi májusban kezdi meg élelmiszereküldési akcióját, akkor még Martin számára: „Élelmezési gondok természetesen itt is vannak. De megpróbálok Martin címére (Berggasse) tábori pos-

¹ Pápán Ferenczi egy fölöttesét elemezte „lőhátról” (vö. 1915. február 22-i levele Freudhoz); itt ez a pozíciócsere megismétlődni látszik.

² Rank, Otto: osztrák pszichoanalitikus (1884–1939)

tás kenyéradagokat küldetni. Kérem az érkezési idők közlését, hogy tudjunk a küldemények sorsáról. Később majd megkíséreljük ajánlás nélkül.” (13.) Freud másnap eufémisztikusan válaszol: „Egy ajánlott kenyérküldemény ma reggel megérkezett; feleségem már kétszer (ugyanezen a napon!) figyelmeztetett, hogy köszönettel nyugtázzam Önnek. A hallatlanul magas portót az ő javaslata alapján itt kell elkönyvelni. Kíváncsi vagyok, mennyi ideig megy a lusta család. Mindenesetre Önnek és a titkos segítőnek a legmelegebb köszönet azért, ami több, mint a portó. Ma az az öröm járt velem, hogy egy darabot adhattam Sophie-nak az útra.” Ferenczi 17-én igyekszik – az anyagiak tekintetében is – megnyugtanni Freudot: „Kérem nevemben Önön keresztül kedves feleségét, hogy ne gyűjtse a portóbélyegeket, mert ezzel megnehezíti a Martinnak történő kenyérküldés számomra egyébként egyáltalán nem nehéz munkáját. Ez a legkevesebb, amivel egy bajtársamnak adósa vagyok. Egyébként megpróbálom – az Önök megnyugtatóására – a nem ajánlottan való postázását. Tájékozódás végett azonban kérem, hogy jegyezze fel az érkezési dátumokat, és azokat közölje velem.” A nem ajánlott postázás azonban a másnapi levél tanúsága szerint kudarcot vallott: „Ma három kenyérküldemény mint »nem kézbesíthető« csomag visszajött hozzám. Tehát az ajánlásnál kell maradni.” Freud 19-én már próbálja Ferenczit lebeszélni a küldeményekről, de próbálkozása természetesen hiábavaló marad: „Mivel Martin nem tud olyan sokat enni, amennyit a posta hoz neki, rajtam keresztül kéreti Önt, tekintse őt erre az egész hétre jól ellátottnak. Különösen azért, mert egyidejűleg a budapesti polg.[ári] serfőzde bizonyos tisztviselője hozott egy monstre-óriás-kenyeret, nem olyan finomat, mint az öné.” Ferenczi június 2-án mégis egy újabb – ezúttal kissé félresikerültnek tűnő megmozdulásról ad hírt: „Egy szállítócsapat elvitte az Önnek szánt dolgokat. Egy félreértés következtében azonban 20 kg fehér porszerű anyag, továbbá 20 kg darált zöldgabona – melyek mind máshoz tartoznak – is az ön címére küldetett. Ne legyen túlságosan szomorú, ha az utóbbit elviszik Öntől. A többi:

- 1) Unguentum simplex³
 - 2) fehér por
 - 3) fehér kristály
- } anyag

tartozik Önhöz; tehát nem tudni minden fehéren!” Öt nappal később azonban helyesbít: „Az imént tudtam meg, hogy a hír, miszerint is Önnél [olyan] dolgokat adtak volna le, melyek nem Önt illetik meg, hamis volt. Azt a keveset tehát, amit küldeni tudtam, nyugodtan megtarthatják maguknak.”

Ezután kölcsönös udvariaskodások következnek; június 8-án Freud a kezdeményező: „A municíós vonatra a feleségem már reagált. Ma tudtam meg, hogy Dr. Freund a 20 kg zsírt tartalmazó küldeményét mint »apró figyelmességet« fogja fel, és nem szeretném, ha Ön is követné példáját. Feltéve, hogy a szükségállapot őszig tart, minden bátorságunk hiányozna, hogy Önt bármilyen

segítségre kérjük.” Ferenczi 13-án válaszol: „A kis municíós küldeményt nem kell – sajnos – precedensnek tekintenie, mivel, amint hallom, aligha lesznek lehetségesek az ilyen küldemények. Így el-esik az Ön aggálya is, hogy a jövőben nem tud engem igénybe venni. Tekintsük tehát ezt mindketten »apró figyelmességek«.”

Mire tehát Freud megérkezett a Csorbatóhoz, már jól bejártatódtak az ételmiszer-küldés csatornái és a róluk való beszéd-mód árnyalatai. Már idéztem Freud július 6-i leveléből, amelyben „szalonnát, vaját és ilyeneket (sajt)” kér. Ferenczi válaszából kiderül, hogy továbbra is elsődlegesen a „lusta csalásból” szerzi be a küldendőket, mondjuk ki, a pszichoanalízis (továbbra is) a katonai kórház konyháján élösködik – és ily módon ama másik, átfogóbb háborúnak tevőlegesen is résztvevője lesz. „Töreksem rá, hogy szalonnát és sajtot szerezzek Önnek. Vajra nincs kilátás. Kenyeret nyolc napos intervallumokkal fog kapni. A kendőt, melybe csomagolom, a következőképpen kérem visszaküldeni (ajánlottan): Frl. Ilona Berger, *Ujpest bei Budapest*, Reserverspital, *Mező-utca* (Spitalsküche).” (július 8.) Freudnak láthatóan nem voltak fenntartásai vagy kifogásai az ételmiszerforrásokkal szemben, sőt: „Köszönettel nyugtázzuk egy kenyér-és sajt-küldemény érkezését Berger Ilona kisasszonytól. A kenyér abban a lélektani pillanatban érkezett, amikor első ízben volt hiány belőle a szállodában, noha csak rövid időre.” (július 13.) Ferenczi azonban más erőket is mozgósít, mint az a július 15-i, szintén már idézett „szalonnás” leveléből kiderül. Ugyanitt megint egy újabb aktivista bevonódásáról értesülhetünk: „Egy második kenyériküldemény egy kollégától – Dr. Radó⁴ – talán meg is érkezett már.” 19-én, amikor a Ferenczi számára lefoglalt szobát Sachs lakja, Ferenczi a közeledő érkezését megerősítő levelezőlapra hozzáfűzi: „Egy második küldeményt – kenyér – sajt – szalámi –, mely ma kell, hogy elmenjen, kérem közös zsákmánynak tekinteni.” Freudnak a Ferenczi távozása utáni, augusztus 8-i levele a Ferenczinek tulajdonítható kulináris földindulás állomásait is felsorolja: „Először jött csokoládé és vazelin (inkább por) Öntől Tátrafüredről, azután egy marhaszalámi az Ön szülővárosából, ma egy doboz ötven szivarral Kótajról! Közben itt volt Varyas⁵ és tojást, vaját, valamelyes lisztet és füstölt juhsajtot hozott. Egy ismeretlen asszony sajtot és vaját hagyott itt, és kiderült, hogy Dr. L.[évy]-né volt (de ez titokban kell, hogy maradjon). Tegnap feleségemmel Tátralomnicon voltunk, hogy elbúcsúzzunk G. asszonytól, és hogy megejtsük a titkos megbeszélést Lévy-nével. Vidoréknál⁶ kaptunk egy kiadós uzsonnát, és elkullogtunk, mint a jóllakott éhenkórászok. [...] Sajnos ma gyomrom akut pártütése miatt mindezen kincsek élvezetében hátráltatott vagyok.” Az egyik fölmerülő kérdés az lehet, hogy vajon miért kellett Freudot a Tátrában ellátni, holott minden valószínűség szerint az ételmiszerek jó része beszerezhető lett volna helyben is. A másik – elsősorban a levelek hangvéte-

³ egyszerű zsír, lat.

⁴ Radó Sándor: jogász, orvos, pszichoanalitikus (1890–1921)

⁵ Varjas Sándor: tanár, filozófus (1885–1940)

⁶ Vidor Emil és felesége, Freund Antal nővére.

le által kiváltott – kérdés az, hogy vajon a küldeményezésben a „szerelem” vagy a vezér iránti kötelezettség mozgatta-e Ferenczit és társait.

Azzal párhuzamosan, hogy Freud föllekesült a „beindult üzlettől”, Ferenczi kénytelen hűteni ezt a lelkesedést, hol utalás-szerűen, hol nyíltan ellentétbe állítva azt saját „sanyarú”, röghöz kötött helyzetével: „A csorbai küldemények közül már csak egy Berger Ilona-küldeményre számíthatok, mely remélhetően jobban érkezett meg, mint elődje. [...] El sem tudja képzelni, hogyan vágyakozunk a Tátra után. [...] Önnek – bár ez most nem kevés önzetlenséggel jár részemről – további szép időt, jó kedvet és gazdag gombaszüretet kívánok.” (augusztus 15.) Míg Ferenczi panaszkodik és irigykedik, Freud nem hagyja magát befolyásolni „jó kedvében”, és így válaszol: „Olybá tűnik, a szivarhiánynak vége szakad. Lévy egy dobozt jelzett, és fivérem 3-ról számol be, melyek Bécsben várnak rám. Addig is remélem, kijövök velük, mivel Eitingon és Rank is megint hozzájárulással szolgáltak.” (augusztus 19.) Eitingon ebben az időszakban – Freud elutazása közeledtével – különösen aktívnak mutatkozik a levelezés tanúsága szerint. Előző levele másnapján Freud újabb küldeményről számolhat be: „Mivel semmit sem tudunk Bécsbe magunkkal vinni, reméljük, nem jön több ételmiszer. Az utolsó ma egy kosár volt 40-50 tojással Eitingontól.” Valóban ez tűnik az utolsó szállítmánynak, mert Freud G. asszonynak a következőket írja augusztus 21-én – és több említés ételmiszerekről ebben az évben nem esik: „Bizonyos tekintetben nekünk is jó, hogy Ön már nincs a Tátrában, mivel azt tervezzük, hogy minden ételmiszert itt fogyasztunk el, és tisztán megyünk át a határon. Imígyen új küldeményeket nem veszünk át. Azt is el kell mondanom hát, hogy a dinnyék finomak voltak.” A következő vonatkozó utalás már 1918. március 3-ról datálódik, Ferenczitől, s éppen Eitingonnal összefüggésben: „Magyarországon nem rossz a hangulat. Itt nem viselte meg az embereket a háború. Ez bizonyára a jobb ételmiszerellátás következménye. [...] Azt hallom Eitingontól, hogy Törökszentmiklósról 40 kg fehér »keményítőport« vitetett Önnek. – Csakhogy én is vitettem ugyanabból a forrásból 25 kg-ot, és ezt a mennyiséget akkor *Freund* úr címére ([Sör]gyár utca) szállítottam. Kérem, érdeklődjön nála, amikor lehetőség adódik rá, ennek az anyagnak a sorsáról.” Freud 17-én megnyugtató felelettel szolgál: „Ma azt válaszolom, hogy az »anyag« már régen megérkezett, míg az Eitingontól való hetenkénti adagokban van tárolva.”

3. Eitingon a hátság – és a Ferenczi család – egy másik főhadiszállásán, Miskolcon

Az ételmiszer-akcióban is aktívan részt vevő Eitingon 1917-es szereplését (ld. az augusztus 16., 18., 20. levelek) már említettük. Eitingon amellest, hogy Freud hazaérkezése után is rendkívül komolyan vette a küldemények érkezését a Mester részére, komoly szerepet játszott a pszichoanalitikus módszer miskolci

meghonosításában és a magyar pszichiátriai közeletben is. Az 1918-as év küldeményeire külön – egy másik kontextusban – visszatérek, most a Freud–Ferenczi-levelezésre korlátozódva Eitingon magyarországi szakmai működését próbálom rekonstruálni.

1918. február 28-án Ferenczi a következőkről számol be Freudnak: „Szombaton Miskolcra és Kassára utazom egy homoszexuális bírósági vizsgálata ügyében. Eitingon nevezett engem szakértőként. A másik szakértő Dr. Hudovernig docens⁷, akit Csorbán mutattam Önnek.” A személyes találkozással is egybekötött a miskolci látogatás megerősíti Ferenczi Eitingonról kialakított jó véleményét és kettőjük kapcsolatát, amelyben ez idő állása szerint Eitingon segít – mint kiderül, anyagilag is – Ferenczinek: „Tegnap Miskolcra utaztam, anyámat említésre méltóan jól találtam. Vidám, tevékeny, jókedvű, temperamentumos. [...] Eitingon ma meglátogatott engem Miskolcon. Nagyon jól néz ki, finom és hűséges. Testestül-lelkestül a kórházi részlegnek szenteli magát, melyet, úgy tűnik, példamutató módon vezet. Felesége is segít neki benne. A kevés analízisben, amit Eitingon elvállalt, olybá tűnik, sikerrel járt. Holnap (hétfőn) délelőtt lesz a bírósági tárgyalás, amire engem és Dr. Hudovernig docenst szakértőként hívtak meg. Ez az utazás, a dicsőségen kívül, 3000 koronát hoz nekem.” (március 3.) Ferenczi Eitingon iránti szakmai és emberi nagybecsülése egyre növekszik a sűrűsödő találkozások során: „Eitingon három napja itt [Budapesten] tartózkodik a feleségével. A német konzulátus nem engedélyezte Eitingonné asszony számára, hogy Németországba utazzon, míg távirati úton be nem szerzik számára az erkölcsi bizonyítványt. (Orosz származású.) Ebből az alkalomból többször voltam együtt Eitingonnal, és el vagyok ragadtatva pszichoanalitikus tudása mélységétől és tisztaságától. Eddig filozofikus tisztázatlanságokat feltételeztem nála.” (március 25.) Eitingonról Ferenczi legközelebb május 5-én ad hírt: „Eitingonék tegnap átutaztak, éjszakára maradtak itt. E.[tingon] megígérte, hogy a következő ülésre eljön.” Talán ennek a mélyülő kapcsolatnak, talán részben Ferenczi lekötöttségének is tudható be, hogy amikor 1918 októberében fölkerik egy pszichoanalitikus „állomás” megszervezésére és vezetésére, Eitingont jelöli meg – első helyen – egyik lehetséges munkatársaként. „Tegnapelőtt felhívott telefonon a budapesti katonai parancsnokság egészségügyi főnöke [...], egy budapesti *ya. állomás* felállítását javasolja. [...] Felszólítására aztán elyben elfogadtam ennek a vezetését, megjegyeztem azonban rögtön, hogy mindenképpen szükségem van egy szakértő asszisztensre. *Eitingont* és *Hollóst*⁸ neveztem meg. Nehézségekre utalt, és mindenképpen azt akarja, hogy egy budapesti asszisztent keressek magamnak. [...] *Eitingon* vagy *Hollós?* – amennyiben a döntés rajtam áll, *Hollóssal szemben* kell döntenem. Legjobb volna, ha sikerülne *mindkettőjüket* megkapni. Eitingonnak fényes sikerei vannak a hipnózissal. Csak a katarzist kellene még hozzávennie. – Én, személy szerint a tiszta, nem hipnotikus ana-

⁷ Hudovernig Károly: elmeorvos (1873–1928)

⁸ Hollós István: ideg orvos, pszichoanalitikus (1872–1957)

lízist akarom kultiválni. Érdekes előtanulmány kell, hogy legyen a tervezett *ψa.* polgári intézethez.” (október 8.) Freud, október 11-i levele szerint, egyetért a – kettős – jelöléssel, sőt, bár fordítva a sorrenden, kifejezetten a kettős asszisztenciát támogatja: „A legjobb volna Hollós és Eitingon!” A Ferenczi által 22-én írtak alapján mintha stagnált volna az ügy, ugyanakkor a levél mintha Freud jótékony beavatkozását sugallná a kérdés újbóli fölvetődése kapcsán: „Az egészségügyi parancsnok – talán egy Bécsből kapott intés hatására – újra érdeklődik Eitingon és Hollós iránt. Talán lesz belőle valami. Szép volna, ha a béke meghiúsítaná ezt a tervet.”

Bárhogyan is történt, az évben Eitingon elhagyta Miskolcot, és december 6-án Ferenczi Freudtól érdeklődik holléte és hogyléte felől. „Mit hall [...] Eitingonról?” Legközelebb azonban már csak 1919 őszén történik róla említés: „Eitingonék, akik most itt vannak nálunk [Bécsben], vontatókötélen elvisznek bennünket Berlinig – onnan aztán biztosan megtaláljuk a továbbvezető utat.” (szeptember 5.)

4. Hintőpor vagy porhintés?

Van ennek a háborús levelezésnek egy számomra izgalmasan tisztázatlan pontja. Az élelmiszerküldemények között vagy azok mellett gyakorta szerepel egy beazonosítatlan anyag, amely hol Ferenczitől, hol Eitingontól, tehát nagy valószínűséggel a budapesti és a miskolci katonai kórházakból származik. Először 1917 júniusában találkozunk vele, s annyit tudunk róla, hogy fehér por és/vagy kristály. A Freudnak címzett csomagok közé valaki másnak szánt is odateveredett „20 kg fehér porszerű anyag”-gal, emellett maga Freud is kapott „fehér por”-t, „fehér kristály”-t, „anyagot”. A levelezés szerkesztői ezeket lisztként és kristálycukorként azonosítják be. Érdekes azonban Ferenczi megjegyzése, amely, úgy tűnik, nem a személyes fogyasztásra vonatkozik: „nem túladni minden fehéren!” A porok története augusztusban is folytatódik: „Tátrafüredről küldtem [...] hintőport [...]” (augusztus 7.) A szövegkörnyezetet a „Nicotiana tabacum” (dohány) és a „Datura” (maszlag) alkotják. Freud válaszlevele a hintőpor furcsa

metamorfózisról tanúskodik: „jött [...] vazelin (inkább por)”. (augusztus 8.) Az anyag küldése folytatódik a következő évben is, amikor egyéb élelmiszerküldeményekről már alig számol be a levelezés. „Azt hallok Eitingontól, hogy Törökszentmiklósról 40 kg fehér »keményítőport« vitetett Önnek. – Csakhogy én is vitettem ugyanabból a forrásból 25 kg-ot, és ezt a mennyiséget akkor *Freund* úr címére ([Sör]gyár utca) szállítottam. Kérem, érdeklődjön nála, amikor lehetőség adódik rá, ennek az anyagnak a sorsáról.” (március 3.) Freud március 17-i válasza arról biztosítja Ferenczit, hogy mindkét küldeményt megkapta: „Ma azt választom, hogy az »anyag« már régen megérkezett, míg az Eitingontól való hetenkénti adagokban van tárolva.”

Mi lehet vajon az a rejtélyes „por”, amit idézőjelek között és körülírásokkal emlegetnek, s ami 20-40 kilós csomagokban érkezett? A lejegyzett események kilencven évvel ezelőtt történtek. Ebből az időtávolságból csak találgatásokba bocsátkozhatnánk, így valószínűleg a kérdés meg fog maradni a magánháború titkos hadműveletének...

Irodalom:

- Freud, S. – Ferenczi S. (2002): *Levelezés. III/1. kötet, 1914–1916.* Thalassa Alapítvány – Pólya Kiadó, Budapest.
 Freud, S. – Ferenczi S. (2003): *Levelezés. III/2. kötet, 1917–1919.* Thalassa Alapítvány – Pólya Kiadó, Budapest.
 Freud, S. (1986): *Bevezetés a pszichoanalízisbe.* Gondolat Kiadó, Budapest.
 Jones, E. (1983): *Sigmund Freud élete és munkássága.* Európa Könyvkiadó, Budapest.
 Lerner, P. (2003): *Hysterical Men. War, Psychiatry, and Politics of Trauma in Germany, 1980–1930.* Cornell University Press, Ithaca & London.

Ferenczi

